

מבינונית — אם לאחר מכן אמר לו כלך אצל יפות (כלומר היה לך לילך אצל יפות מהם. רש"י), ונמצאו יפות מאלו — תרומתו תרומה, כי גילה דעתו שנוח לו בדבר ואף על היפות עשאו שליח. ואם לא נמצאו יפות מאלו (או אם שתק ולא גילה דעתו שנוח לו בדבר. רמב"ן) — אין תרומתו תרומה. ליקטו הבעלים והוסיפו עליהם — בין כך ובין כך תרומתו תרומה.

מדברי הרמב"ם נראה שאף לפי מה שפסק כאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, נקט שמדובר ללא שעשאו שליח. יש מפרשים הואיל והגורן עומד ליתרם וגם יש מצוה בכך, לכן די בגילוי דעת למפרע (עפ"י ר"י קורקוס; כס"מ; רדב"ז; ט"ז והגר"א ועוד). ויש מפרשים שאכן אין התרומה מועילה אלא מכאן ולהבא, שעל ידי גילוי דעתו חלה התרומה כאילו הפרישה עתה, שהרי התרומה חלה במחשבה (עפ"י משנה למלך וישועות מלכו — תרומות ד, ג; מדרת שלמה; קרן אורה נדרים לו: משכנות יעקב סח. מובא כל זה במנחת שלמה תנינא קו, ע"ש).

ב. העולה מסוגית הגמרא שאריס המביא פירות מהפרדס ללא ידיעת הבעלים — אסור לאכלם, לפי מה שאנו נוקטים כאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. אבל לרבא מותר, אם סומך על כך שבעל הבית יתרצה לכשידע.

יש אומרים שאם ברור שהוא מסכים — מותר אף לאביי (עפ"י ריטב"א).

ואפילו אם לאחר שהביא האריס, ראה זאת בעל הפירות ואמר 'מדוע לא הבאת טובים מאלו', יש לחוש שמא מחמת הבושה הוא אומר (כפי שמסר מר זוטרא מרבא: לא אמרו 'כלך אצל יפות' אלא לענין תרומה בלבד, משום מצוה).

וזה דוקא כשהביא מפירות הבעלים, אבל הביא האריס מן הבית, יש להניח שמפירות עצמו הביא ומותר (כדברי רבא ב"ק קט.). ובמעשה שהיה שהביא האריס מן הפרדס — מר זוטרא חשש שמא מפירות בעה"ב הביא ולא אכל, ואילו רב אשי ואמימר אכלו, שסוברים אריס מחלקו הוא נותן (עפ"י פירוש התוס').

אריס שקידש אשה בפירות שנטל מן השדה — ע' בקדושין נב.

ג. המעלה פירותיו לגג וירד עליהם הטל; עודהו הטל עליהם ושמח — הרי זה בכי יתן. נגבו, אעפ"י ששמח — אינם בכי יתן, לפי שצריך דעת להכשר הפירות (שכתוב כי יתן — יותן דומיא דיתן, לדעת).

דפים כב — כג

מט. א. האם סימן העשוי לידרס נחשב סימן?

ב. האם מקום מהוה סימן?

ג. האם מנין, משקל או מדה מהוים סימן?

ד. האם מעבירים על האוכלים?

א. לדברי רבה, סימן העשוי לידרס על ידי עוברים ושבים — אינו סימן. כלומר אין בעליו סומך עליו והרי זה כדבר שאין בו סימן שמתאש ממנו. ולכן כריכות ברשות הרבים, אעפ"י שיש בהם סימן, הואיל והן נדרסות על ידי הרבים — הרי אלו שלו. ולדברי רבא — הרי זה סימן. וכן הסיק רב זביד להלכה.

נראה שיש דברים העשויים לידרס בנקל, שאפילו לרבה לא היו סימן, כגון מטבעות המונחות זו על גבי זו ברשות הרבים, שבנקל נהרס המגדל ונופל במעט דריסת רגל (עפ"י ריטב"א כה.).

ב. מקום — רבה אמר: אינו סימן. [וכן נראית דעת רב נחמן. וכן יש אומרים בדעת רב מרי]. ורבה אמר: סימן (וכן נראה דעת רב. תורא"ש כה.). ודוקא כשהאבידה נמצאת בדרך הינוח, אבל דרך נפילה — אין מקום סימן, שהרי המאבד אינו יודע את מקומו. ואף בדרך הינוח, דבר קל המונח ברשות הרבים הואיל ועומד להתגלגל ברגלי אדם ובהמה — אין המקום מהוה סימן. וכן הסיק רב זביד להלכה.

א. כן פסק הרי"ף ושאר פוסקים, שמקום — סימן. וסימן מובהק הוא (עפ"י רמב"ם; חו"מ רסז, ז).

והכוונה לסימן מובהק קצת שמועיל מדאוריתא, אבל לא מובהק ביותר. עפ"י אבני נזר אה"ע ע, כו).

ב. לכאורה נראה ללמוד מדברי הראב"ד (המובאים ברא"ש להלן כה, אות ה. וכן צידד הריטב"א שם) שכתב שאין מקום סימן בדברים קטנים כגון מטבע כיון שאי אפשר לכיין המקום — מזה נראה שצריך לומר המקום המדויק, ואין די בנתינת אזור רחב.

ולהלן (כה): אמרו שבגוזלות המדדין אין המקום סימן. ואמרו (בב"ב כג): כל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה — הרי מוכח עכ"פ שטווח של מאה אמה אינו מהוה סימן. ומהראב"ד נראה לכאורה שאף טווח שטח קטן בהרבה אינו סימן.

יש מקום שאינו סימן לדברי הכל, כגון חבית יין שנמצאה במקום פריקת החביות מן הים — שאומרים לו, כשם שאיבדת אתה שם, כך ארע לחברך.

ג. רב ששת השיב לשואלים אותו שמנין מהוה סימן — שכן שנו בברייתא שמשקל ומדה מהוים סימן, ומנין כיוצא בהם.

ומבואר בגמרא (לעיל כ: ולהלן כה.) שבשני פריטים אין המנין סימן, כגון שמכריו 'שטרות' / מטבעות מצאתי, הואיל ומיעוט רבים שנים (רש"י), אין זה סימן אלא בשלשה ומעלה.

א. בברייתא להלן (כה.) מבואר שמצא בדי מחטים שנים שנים — הוא סימן. ופירשו הראשונים, לפי שאין ניכר מתוך הכרותו כמה בדים היו, כי מכריו 'מחטים מצאתי' ולא 'בדים'. (והסמ"ע (רסב סקל"ב) פירש שמצאם מונחים זוגות זוגות).

ב. יש דברים שאין אדם רגיל לידע מנינם, וביחוד בדרך נפילה, כגון פירות ומעות שנפלו לו — הלכך בהם לדברי הכל מנין לא הוא סימן, שכבר נתיאש (עפ"י ריטב"א כא. רשב"א כה. ע"ש).

ואולם במעות הצרורים בצרור — מנין סימן (עפ"י סמ"ע וש"ך רסב, יז). וכן במעות המונחים כמגדל (כדלהלן כה ובראשונים).

ג. כתבו הפוסקים (עפ"י רמב"ם; חו"מ רסז, ז) שמנין משקל ומדה — סימנים מובהקים הם. (והכוונה לסימנים מובהקים קצת שמועילים מדאוריתא, אבל אין מובהקים ביותר — שהרי נסתפקו בגמרא אם מנין הוא סימן (עפ"י אבני נזר אה"ע ע, כו).

וערמב"ן שכתב שבגד שאין דרכו לישקל — סימן מובהק הוא. ואין הכרח לדייק שלדעתו סתם מדה ומשקל אינם סימנים מובהקים, כי הכוונה לומר שבבגד הוא סימן מובהק טפי, וכמש"כ הרשב"א.

וער"ן (להלן כת). שמדת אורכו של גט — סימן מובהק הוא ומועיל מדאוריתא).

ד. לדברי רבה יש הכרח ממשנתנו שאין מעבירים על האוכלים. (כלומר, אין רשאים לעבור עליהם ולהניחם במקומם אלא צריך להגביהם. רש"י ותוס'. ויש שפרשו, אין מעבירים ודורסים עליהם. והראשונים החו פירוש זה). וכפי שלמדו במקום אחר מדברי רבן גמליאל (עירובין סד).
לדברי רבא אין הכרח ממשנתנו אם מעבירים על האוכלים אם לאו. (ואין להוכיח מדברי הגמרא שרבא סובר מעבירים על האוכלים. ערשב"א).

ג. מה דינם של המציאות דלהלן?

א. כריכות (= עמרים קטנים) ואלומות דגן.

ב. ככרות לחם.

ג. דבר שיש בו שינוי, כגון עיגול דבילה ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות. [סימן הבא מאליו].

ד. חתיכות בשר ודגים; מחרוזת של חתיכות.

ה. כדי יין ושמן וכד'.

א. שנינו: כריכות ברשות הרבים — הרי אלו שלו. כריכות ברשות היחיד — חייב להכריז. ונחלקן אמוראים במה דברים אמורים; —

לדברי רבה מדובר בכריכות שיש בהן סימן, וכיון שברה"ר הסימן עשוי לידרס, לכך הרי אלו שלו, משא"כ ברשות היחיד שאינן נדרסות. אבל אם אין בהן סימן — אפילו ברשות היחיד הרי אלו שלו, שהמקום אינו מהווה סימן.

לדברי רבא (וכן הלכה) מדובר בכריכות שאין בהן סימן, וברה"י חייב להכריז משום שמדובר בדרך הינוח והמקום מהווה סימן [אבל בדרך נפילה אפילו ברה"י הרי אלו שלו], ולא ישאירן מונחות שם, פן ימצאן נכרי או ישראל חשוד וכד' ויטלן (ראשונים). משא"כ ברה"ר הואיל ומתגלגל ממקום למקום, אין המקום סימן. אבל אם יש בהן סימן, אפילו ברה"ר חייב להכריז, שסימן העשוי לידרס — סימן. לדברי שניהם, אלומות גדולות — בין ברה"ר בין ברה"י נוטל ומכריז. לרבה, דוקא כשיש בהן סימן [והואיל וגבוהות הן, אינן נדרסות]. ולרבא אפילו אין בהן סימן — שהמקום מהווה סימן אפילו ברה"ר, הואיל ואינן עשויות להתגלגל למקום אחר.

ב. ככרות של נחתום — הרי אלו שלו, שכולן עשויות בדפוס אחד. של בעל הבית — חייב להכריז. רבה העמיד זאת במקום שאין מצויים בהמה וכלבים, אבל במקום שמצויים, גם של בעה"ב הרי אלו שלו, שסימן העשוי לידרס לא הוי סימן. ולרבא אין חילוק בדבר, כי גם העשוי לידרס הוי סימן (ומדובר בככרות גדולות שבהמה וכלבים אינם אוכלים אותם. תוס').

יש אומרים שגם לרבא צריך להעמיד במקום שאין בהמה וכלבים מצויים, כי אם מצויים — הבעלים מתיאשים, לפי שהכלבים והבהמה מחפשים תדיר אחר אוכל וימצאו ויאכלו (ערשב"א).

ג. רבי יהודה אומר: כל שיש בו שינוי — חייב להכריז. כיצד? מצא עיגול ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות. ואין כן דעת תנא קמא. ופרשו מחלוקתם בסימן הבא מאליו (— ראוי לבוא מאליו שלא במכוון), האם הוא סימן (רש"י: שאנו אומרים לשם סימן נתנו שם. תוס': שידעו בעליו שנפלו שם) אם לאו כיון שאין ניכר הדבר מבחוץ. (תוס').

ד. תנן: מחרוזות של דגים (או של בשר. תוספתא. מובא בתוס') — הרי אלו שלו. ופרשו בגמרא בקשר הציידים שהכל קושרים בו ואינו מיוחד, אבל קשר שאינו שוה בכל — אפשר שמהוה סימן. וכן הלכה (ע' לעיל כ: ולהלן כה: ובראשונים). וכן במנין השוה בכל המחרוזות, אבל אינו שוה — חייב להכריז משום המנין.

וכן בחתיכות של בשר או דגים — במשקל הקבוע בהם, הרי אלו שלו. [וסוג האבר שממנו באה החתיכה אינו מהוה סימן]. ואולם אם יש בהם ייחוד מסוים, כגון שחתכן בצורה מיוחדת. וכן דג נשוך — חייב להכריז.

ה. כדים או חביות של יין ושמן; אם יש בהם רושם (= טיחת טיט שמסביב למגופה) המעיד על בעליו — חייב להכריז, ואם אין בהם רושם [וסתם כדים וחביות שוים הם ואין בהם סימן מיוחד] — הרי אלו שלו. וכל שכן אם מצאם פתוחים ומגולים — הרי זו אבידה מדעת.

רש"י מפרש שהימצאות הרושם עצמה מהוה סימן, כל עוד לא נפתחו האוצרות למכור ואין רושמים אלא יחידים.

והתוס' מפרשים שלפיכך הרושם סימן, כי כל אדם עושה רושם אחר לחביותיו. ואולם לאחר שנפתחו האוצרות למכור לחנונים, שוב אין הרושם סימן כי אחד מוכר להרבה חנונים והרי כולם רשומים בסוג אחד.

חביות פתוחות ומגולות — הרי זו אבידה מדעת.

דף כג

נא. א. זפת שנמצא בבית הגת — מה דינו?

ב. כלים הנמצאים, חדשים גם ישנים — מה דינם?

א. הורה רב במעשה שבא לפניו בזפת הנמצא בבית הגת — שיכול המוצא ליטלו לעצמו. ופירש רב אבא הוראתו [אפילו אם מקום נחשב סימן, וגם אם היה בו סימן. ריטב"א], משום יאוש בעלים, שראו על פי צמחים שצמחו על הזפת, שמונח שם ימים רבים, וודאי כבר נתיאשו הבעלים. יש שנראה מדבריהם שבחצר המשתמרת, זכה בו בעל הגת. ויש חולקים לפי שהגיע לחצר קודם יאוש.

ב. כלים שיש בהם סימן (וסתם כלי יש בו סימן. רש"י כד סע"ב) — חייב להכריז, ושאינן בהם סימן — אם חדשים שלא שבעתם העין, כגון בדי (= מתלי) מחטים וצינוריות, ומחרוזות של קרדומות (לאפוקי כלי שימוש. רי"ד), והם המכונים 'כלי אנפוריא' — הרי אלו שלו — כדברי רבי שמעון בן אלעזר. ואם שבעתם העין — חייב להכריז. ופרשו בגמרא נפקא מינה להחזיר לתלמיד חכם בטביעות עין, שהרי אין בהם סימן.

א. חכמים חולקים וסוברים אפילו לא שבעתם העין — מחזירים לת"ח בטביעות עין. ודוקא בכלים שיש בהם טביעות עין, להוציא פירות ומעות וכד' (עפ"י תוס', ר"ן ועוד. וכן נקט הרשב"א לעיקר, ע"ש). וי"א שאין מחלוקת בדבר (ריטב"א).

ומכל מקום הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, שכן הולכת הסוגיא בשיטתו. וכן נראה מדברי הרי"ף. וכן פסק הרמב"ם (עפ"י ר"ן).

ב. כתבו ראשונים: מדובר במקום שמצויים תלמידי חכמים, אבל בלאו הכי — אין חייב להכריז (עפ"י רמב"ן תוס' ורא"ש ועוד. [ואפשר שאין הדין מוסכם — ערשב"א וריטב"א]. ויש לעיין האם צריך שיהא רוב ת"ח ממש באותו מקום או די בשמצויים שם ת"ח [או מצויים הרבה — ע' לשון תורא"ש]. וכן פשטות לשון הראשונים).

ויש אומרים שאין מחזירים אבידה לת"ח בטביעות עין אלא בדבר שאינו חשוב ולא כבד, שיש בו יאוש שלא מדעת שלהלכה אינו מועיל, אבל דבר שיש בו יאוש מדעת — הרי הוא שלו (מובא בריטב"א).

ג. הראב"ד כתב שהכרוה לצורבא מרבנן בכלים שאין בהם סימן אינה כשאר הכרוה, שאינה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שמצויים שם החכמים. וכיון שהכריז שלשה ימים או יותר שם, שוב אין חוששים לצורבא מרבנן (עפ"י רמב"ן. והרשב"א הביא שאין מכריזים שם אלא פעמים ושלש).

ד. מצא כלי אנפריא ובא צורבא מרבנן ואמר יש לי בה טביעות עין, אם מצא קודם שנודע למאבד על אבידתו [שאו הוא יאוש שלא מדעת שאינו מועיל] — יש להחזיר לו (וכן כתב הגרעק"א. ושם התוס' ד"ה ומודה ע"ש ברעק"א) אינם סוברים כן).

ה. כמוזכר לעיל, פירות ומטבעות וכד' אין בהם טביעות עין. ואולם בשטרות כסף שייכת טביעות עין, ולכן אם צורבא מרבנן יאמר שממנו הם אבדו — נותנים לו (עפ"י אגרות משה חו"מ ח"ב מה"ג).

מדברי הברייתא מבואר שהמוצא כלי כסף, כלי נחושת, אבר ושאר מיני מתכות — משקלם מהוה סימן, שאם יודע לכיון משקלותיו — יחזיר לו.

אם מצאם מונחים שנים שנים, אפילו אין בהם טביעות עין — חייב להכריז. שהמנין [בדרך הינוח] מהוה סימן (כד.).

עוד בריני 'טביעות עין' בשאר הלכות, והאם ומתי טב"ע עדיפה מסימנים — בחולין צו.

דפים כג — כד

נב. איזהו תלמיד חכם שמחזירים לו אבידה בטביעות עין?

כל תלמיד חכם שיודעים בו שאינו משנה בדבריו מלבד בשלשה ענינים; במסכתא בפוריא ובאושפיזא [וכן מפני השלום שמותר ואף מצוה לשנות] — מחזירים לו אבידה בטביעות עין.

א. 'במסכת' — פרש"י, כששואלים אותו האם יש בידך מסכת פלונית, אעפ"י שסדורה לו יאמר לאו. ומדת ענוה היא. 'בפוריא' — שימשת מטתך? יאמר לאו. מדת צניעות היא. 'באושפיזא' — שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות ואמר לאו — מדה טובה היא כדי שלא יקפצו עליו בני אדם שאינם מהוגנים. ויש מפרשים בדרכים אחרות. ע' בראשונים; תורת חיים.

ב. לדעת הרי"ף אין מצוה לשנות בשלשה אלו אלא רשות, שלא כשינוי מפני השלום שהוא מצוה. (ובתוס' מבואר שגם שלשה אלו כלולים בדרכי שלום). ורש"י כתב שמדה טובה היא לשנות באלו השלשה.

ומשמע מדברי הרשב"א שנקט כדבר פשוט שרק ת"ח דרכם בכך ולא שאר כל אדם.

ג. במקום אחר אמרו: ת"ח שמחזירים לו אבידה הוא זה המקפיד על חלוקה להפכו, שלא ייראו בו התפירות ויתגנה (שבת קיד.). וזהו תנאי נוסף על האמור בגמרא כאן (כן מבואר בהגהות אש"י). ועתוס' ור"ן חולין מד: 'איהו ת"ח' — הרואה טריפה לעצמו.

וכתב הריטב"א (גטין כז) שאינו תלוי במדת חכמתו וחריפותו אלא ביושרו וחסידותו.

ד. האם יש בזמן הזה דין 'תלמיד חכם' לענין אבידה — אין הדבר מוסכם — בשו"ת מהרי"ק (קסג) משמע שאין לנו ת"ח לענין זה. ובתרומת הדשן (סו"ס שמא) חכך בדבר. וכן הסמ"ע (רסב סקמ"ו) הסתפק. וברמ"א מ' שנוהג. וע"ש בפתחי תשובה, ובשו"ע הגר"ז.

ובספר ערוך השלחן (סו"ס רסב) כתב: 'וגם בזמן הזה יש דין תלמיד חכם לזה, דלאו בחכמה תליא מילתא, אלא ביראת ה', דמי שידוע שהוא ירא אלקים וידוע שאינו משקר — נאמן על פי טביעות עין. וזה שתלו חז"ל ב'תלמיד חכם' — משום דהעוסק בתורה מסתמא הוא ירא ה'. וכן מובא בשם הגר"ח פ' שינברג שליט"א, שיש דין 'ת"ח' בזמן הזה לענין השבת אבידה. ויש שחככו בדבר. (ע' בשו"ת דברי חכמים הל' אבידה 10).

ה. אדם שמכירים בו שאינו משנה בדיבורו, אם הנהגתו זו נובעת מחמת ידיעתו בתורה — די בכך אף אם הוא איש פשוט. אבל למעשה אין זה מצוי. ואם הנהגתו זו מחמת עצמו — אין לסמוך עליו שלא ישנה מהנהגתו (מתוך תשובת הגר"מ פינשטיין, מובא ב'השבת אבידה כהלכה' עמ' קעג. ולכאורה נראה שאם המוצא בעצמו יודעו וקיים לו בגוויה שנאמן הוא — לפי דעת הראשונים שהטעם בצורבא מרבנן משום נאמנות, צריך אף לזה להחזיר בטביעות עין. אך לפי הטעם דדייק טפי אין די בכך אם אינו צו"מ).

דף כד

נג. א. המוצא אבידה שיש בה סימן במקום הומה מאדם — האם היא שלו או חייב להכריז? האם יש חילוק בין מקום שרובו כנענים למקום שרובו ישראל?

ב. מצא חבית יין בעיר שרובה כנענים ובעיר שרובה ישראל — מה דינה לענין מציאה ולענין התר היין בהנאה?

ג. אבידה שנתיאשו בעליה, ובאו ונתנו בה סימן — האם ראוי להחזירה להם?

ד. עוף שנטל חתיכת בשר בשוק והשליכו במקום אחר — מה דינו?

ה. מצא גדי שחוט בדרך — מה דינו משום מציאה ומשום כשרות הבשר באכילה?

א. לדברי רבי שמעון בן אלעזר, המוצא אבידה בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויים שם — הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשים מהם. ונסתפקו בגמרא האם דבריו אמורים גם במקום שרובם ישראל או שמא רק ברוב כנענים. וכן נסתפקו מהי דעת חכמים. [וישנה אפשרות (לפי האיבעית אימא) שלחכמים ברוב כנענים אינו חייב להכריז אבל אין האבידה שלו כי יש לחוש למיעוט ישראל, הלכך יניחנה]. וכן נסתפקו כיצד הכרעת ההלכה.

התוס' נקטו לעיקר שחכמים ודאי חולקים ברוב ישראל שחייב להכריז, וכמשמעות סתם מתניתין. והספק שבגמרא בדעת חכמים לא היה אלא ברוב כנענים.

רב אסי נקט שבעיר שרובה כנענים — האבידה של המוצא. וברובה ישראל — חייב להכריז. וברוב נכרים, אפילו בא ישראל ונתן בה סימן וידענו שנפל ממנו וגם עומד וצווח — האבידה שייכת